

מראי מקומות- שבועות כ"ט

עולי מצרים ולא קתני גמל פורח באויר כמו כאן, והניח בקו'. וע' ברמב"ן שהביא מר"ת דהכא לא הו"ל למתני כעולי מצרים, דהאי גברא אינשי טובא חזא וגזים ואמר כעולי מצרים, ומש"ה לא לקי משום שבועת שוא, אלא במילתא דלא חזא כלל, כמו גמל הפורח באויר, וזהו שבועת שוא. וכ' הר"ן (יב. בדפי הרי"ף) דמה דבנדרים לא תנא כגמל הפורח באויר, היינו משום דהתם תני תרי גווני, ובשניהם מי שתולה איסור פירות בהם אינו אסור. דהיינו, מידי דשייך בי' גוזמא, דבזה אינו אסור משום דבאמת קושטא קאמר על דרך גוזמא, וא"כ ודאי אינו אסור בפירות. וב', היכא דאומר דבר שאי אפשר, דלא בא לאמת דבריו, דהכל יודעים דאומר הבלים, וא"כ אין כוונתו אלא לומר דברי הבאי, ולכן אין הפירות אסורים עליו. וכיון דנקט הני תרי גווני, דהיינו כעולי מצרים וכנחש כקורת בית הבד, שוב לא הי' צריך לומר שום ציור אחר.

(ה) **נשבע לבטל את המצוה, וכו'- כ' הריטב"א** דהיכא דנשבע לבטל עשה של דבריהם, כגון שנשבע שלא ישתה ד' כוסות, וכו', נראין דברי הסוברים שיקיים שבועתו ויבטל המצוה, דמוטב שיבטל מצוה של דבריהם בשב ואל תעשה משיעקור שבועה של תורה בידים. אבל היכא דנשבע לבטל מצות לא תעשה של דבריהם, בזה עדיף לבטל שבועתו ושלא לעבור על הל"ת של דבריהם, דב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה

[ויש לע', הא דמתנין לעקור דבר מן התורה, האם הביאור הוא דעכשיו באמת בטל השבועה, ושוב אינו עובר השבועה ע"י הא דקיים המצוה, רצ"ע].

(ו) **שבועה שלא נעידך- וזהו שבועה לבטל את המצוה, דמחוייבים הם להעיד בשבילו, וא"כ הוי נשבע לבטל את המצוה. וכ' רעק"א** דמצוה זה שייך רק משום שתבעם להעיד בשבילו. אבל אם הם קודמים ונשבעים מעיקרא דלא יעידו לו, לכא' פשוט הוא שהשבועה חלה. והוסיף ע"ז, דאפי' אם אח"כ תובעם להעיד, וחלה המצוה עליהם, מ"מ השבועה חלה, שהרי כבר חלה מעיקרא, וחל בכולל אף על הזמן שמצווים הם,

(א) **והפריש קרבן ואח"כ אכל ענבים לחודיהו, וכו'- פ' הריטב"א**, דהיינו דההפרשת קרבן מחלק בין תנאים לענבים. ויש לעי' בזה, דהא כלפי שבועה על התאנים וענבים לא הפריש הקרבן כלל, ואיך ידיעה כלפי קרבן זה מחלק לגבי קרבן אחר. וע' בתוס' הרא"ש דמדמהו להא דאי' בשבת, דאכל כזית וחצי והפריש קרבן וחזר ואכל חצי זית בהעלמו של ראשון פטור, דהפרשת הקרבן מחלקת, אלמא דאע"פ דהקרבן לכא' אינו מכפר על החצי זית, מ"מ הפרשתו על עבירה של אכילת חלב יכול לחלק. וע"ע בקהלות יעקב (סי' כ"ג, ד"ה ולפ"ז) שכ' ג"כ דאולי הוא מדין גרידה כסוגיא דשבת שם, דההפרשה מחלקת אף לגבי אידך עבירה שלא הופרש הקרבן בשבילה, דמ"מ מחלק, וצ"ע בכל זה.

(ב) **נשבע לשנות את הידוע- כ' הריטב"א** דבירושלמי אי' דמי שנשבע על האמת באמת ידוע, הוא ג"כ בכלל שבועת שוא, וכ' שכן הביא הרי"ף להלכה. והביא הריטב"א שיש מי שאומר שאיסור זה אינו אלא מדרבנן, ומן התורה שבועת שוא הוא רק לשנות. אולם כ' דהרי"ף והרמב"ם לא משמע כן, וגם אין הטעם נכון כל הצורך. וביאר דמה דמתני' לא הביא הא דנשבע לאמת אל הידוע, היינו משום דמה דנקט' נשבע לשנות היינו משום דדומה לשבועת ביטוי לשעבר, שהוא נשבע לשנות מה שעבר, אבל נשבע על האמת, שאינו דומה כלל לשבועת ביטוי, לא הי' צריך לשנות במתני'.

(ג) **נשבע לשנות את הידוע- כ' המנחת חינוך (ל', ב')** דנראה דמי שנשבע לשנות את הידוע, הרי הוא עובר בשנים, עובר משום שבועת שוא, וגם עובר משום שבועת שקר, ולוקה שתיים. אולם ע' בהגהות הגרי"פ שם שהביא דבירושלמי אי' בהדיא דהיכא דנשבע לשנות את הידוע אינו עובר משום שבועת שקר אלא רק משום שבועת שוא.

(ד) **אם לא ראיתי גמל פורח באויר- הק' תוס',** למה הכא קתני גמל פורח ולא קתני כיוצאי מצרים כמו דקתני בנדרים, ובנדרים קתני

זה בפיו, ולשונו הוא דאתקיל לי, ולכן אינו אסור בפת שעורין).

(י) **ואדעתא ידידי לא עביד איניש דמשתבע-הק'** המנחת שלמה (נדרים כה.), לס"ד זו דאדם משתבע אדעתא דנפשי, א"כ איך שייך לעולם שילקה אדם על שבועתו, הרי לעולם יכול לומר לא לכך היתה כוונתי אלא לדבר אחר, והניח בקו'.

(יא) **אלא על דעת המקום** (לפי גירסת המסורת הש"ס) **ועל דעת ב"ד- ע' במהרש"א דהק'** למה צריך על דעת המקום, הרי מבואר לקמן בסוגיין דהא דבעינן על דעת המקום, היינו כדי שיהי' שבועה על דעת רבים דאין לו הפרה, אבל כאן, כיון שהוא על דעת ב"ד, הרי כבר הוא על דעת רבים, ועל דעת המקום ל"ל. ותי', דעל דעת המקום היינו לאפוקי קניא דרבא, דאינו נתמעט מהא דעל דעת ב"ד.

(יב) **כשהשביע משה את ישראל, וכו'- הק' תוס',** מהו תועלת של השבועה, אם יש לחוש שמא יעברו על איסור ע"ז, א"כ גם יש לחוש שמא יעברו על איסור שבועה, והניח בקו'. וכ' **המהרש"א דלק"מ**, דהשבועה עצמה היא קבלת התורה, ואם לא קיבלו התורה לא יהיו נענשים מידי, דבדבורא בעלמא ליכא קיבול. וע' **במנחת שלמה** בנדרים (כה.) דכ' דמ"מ מי שעובר על איזה עבירה, אינו ממילא עובר ג"כ על שבועה, דאף דהשבועה חלה, זהו רק בנוגע המצוות באופן כללי, אבל מי שעובר על איזה עבירה פרטי, אי"ז נחשב דעבר על שבועתו, ולכן אינו לוקה משום שבועת שקר בכה"ג. וע"ע **ברש"ש דהק' על המהרש"א**, מה הי' החיוב עליהם בכלל לקיים השבועה, וא"כ מה מהני השבועה לענין הקבלה, והניח בקו'.

וכמש"כ **תוס' לעיל (כד.)** לענין מי שנשבע שלא לאכול מצה כל השנה, דחל לענין ליל פסח בכולל.

(ז) **באומר יאסרו כל פירות שבעולם עליו אם לא ראיתי גמל פורח באויר- פי' תוס' דזה נחשב שבועת שוא, כיון דאי אפשר לאדם לעמוד בשבועה כזו שיהי' אסור בכל פירות שבעולם, וא"כ ע"כ הוי שבועת שוא. והק' התוס' הרא"ש, א"כ מה ענין זה להא דאמר דראה גמל פורח באויר, הרי בכל מה שתולה שבועתו לוקה, לפי שאי אפשר לו לקיים שבועתו, ולכן הו"ל שבועתו שבועת שוא. ותי' דלא תימא דאין כאן שבועת שוא אלא ראה גמלא פרחא ממהר לרוץ כ"כ דהוי כאילו הוא פורח באויר** [דהיינו, דכיון דאומר שבועה שאי אפשר לו לקיים, יש לחפש פירוש נכונה כדי שיהי' שבועתו חל ולא יהי' שוא], **קמ"ל דלא אמרי' כן בשבועות.**

(ח) **יאסרו כל פירות שבעולם וכו'- ע' בתוס' דכ' דהיכא דאומר שבועה כזו (אם לא ראיתי גמל וכו') והי' שייך לקיים שבועתו, כגון אם אסר פרי א', אז הוי הפרי אסורה, דאף דבנדרי הבאי מותרות, מ"מ שבועות הבאי אסורות. וכ' בסופו דמה דאי' בתוספתא דמותרות, היינו מדאורייתא, אבל מדרבנן אסורות. אולם ע' **בריטב"א דכ' דבאמת מותרין הן לגמרי, כמו נדרי הבאי. וע"ע בתוס' הרא"ש דכנראה ס"ל דאפי' מדאורייתא הפרי אסורה, וכ' לחלק בין נדרים לשבועות, דבנדרים הולכין אחר לשון בני אדם, וכיון דבני אדם מגזמין, הרי באמת אמר האמת, משא"כ בשבועות, דאין הולכין בהן אחר לשון בני אדם, ויש לעי' בזה, ואכ"מ.****

(ט) **א"ל כי משתבע אדעתא דידן אשתבע- כ' הריטב"א בנדרים (כה.), ואפי' אם בדעתו הוא קורא לנמלים בני אדם, מ"מ בטלה דעתו אצל כל אדם. ולמשל, מי שנשבע שלא יאכל פת, ובדעתו פת היינו בשר, אין אומרים דאסור בבשר ומותר בפת, כיון דזה הי' דעתו, אלא אמרי' דאסור בפת ומותר בבשר, דכיון דמכוין להוציא לשון "פת" מפיו, א"כ נדונין משמעות הלשון פת בלשון בני אדם (ולא דמי למי שמכוון להוציא בפיו פת חטין ואמר פת שעורין, דהתם לא נתכוין להוציא לשון**